

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ

для студентів

спеціальності **032 Історія та археологія**
рівень вищої освіти **перший (бакалаврський)**
освітньої програми **032.00.02 Історія та археологія**

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 3184/23
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 2023 р.

Київ – 2023

Розробники:

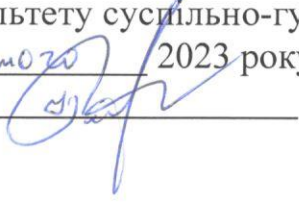
Александрова Олена Станіславівна, доктор філософських наук, професор, декан Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Додонов Роман Олександрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук

Протокол від 21 лютого 2023 року № 7

Завідувач кафедри д.філос.н., проф. Іван ОСТАЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми _____

21.02.2023 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

 Галина САГАН

Робочу програму перевірено

21.02.2023 р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Нормативна	-
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	1	-
Семестр	2	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	-
Обсяг годин, в тому числі:	120	-
Аудиторні	56	-
Модульний контроль	8	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	26	-
Форма семестрового контролю	Екзамен	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни “*Філософські студії*” полягає у допомозі студентам сформуванню світоглядних основ теоретично-наукового мислення та філософської культури світорозуміння в контексті сучасних потреб вищої школи й актуальних завдань університетської освіти.

Мета і завдання курсу гармонійно узгоджується зі стрижневою метою освітньо-професійної програми – *підготувати фахівців-істориків із широким доступом до працевлаштування, здатних самостійно розв’язувати практичні проблеми у дослідженні та викладанні історії.*

Дисциплінарні компетентності узгоджуються з наступними програмними компетентностями, а саме:

ЗК-3 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК-4 – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-6 – Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7 – Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-9 – Здатність бути критичним і самокритичним.

СК-8 – Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

3. Результати навчання за дисципліною:

ПРН-12 – Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН-14 – Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРН-19 – Знання теоретичних основ філософської науки, розуміння ключових етапів історії філософії, вміння аналізувати історичні явища крізь призму філософського світогляду з урахуванням етапів розвитку світоглядних концептів в минулому.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I.							
Тема 1. Народження філософії, історія та сьогодення.	6	2	2				2
Тема 2. Природа реальності. Реальне та віртуальне. Пізнаваність світу.	6	2	2				2
Тема 3. Людське буття (життя) і небуття (вмирання і смерть). Чи можна жити вічно?	6	2	2				2
Тема 4. Цінності. Чи можна узгодити особисті цінності з цінностями інших?	6	2		2			2
Модульний контроль	2						
Разом	26	8	6	2			8
Змістовий модуль II.							
Тема 5. Добро і зло. Що таке особистий вибір і як його правильно зробити?	9	2	2	2			3
Тема 6. Як досягти щастя? Чи може людина позбутися горя і бід?	9	2	2	2			3
Модульний контроль	2						
Разом	20	4	4	4			6
Змістовий модуль III.							
Тема 7. «Я» та «Інший». Що таке соціальні відносини, чи може людина жити поза соціумом?	6	2	2				2
Тема 8. Людина в історії. Історія йде по колу чи рухається вперед?	8	2	2	2			2
Тема 9. Віра і безвір'я. Особливості релігійного світогляду.	8	2	2	2			2
Модульний контроль	2						
Разом	24	6	6	4			6
Змістовий модуль IV. Філософська антропологія та соціальна філософія							
Тема 10. Феномен любові й природа краси. Чи може любов подолати ненависть?	9	2	2	2			3
Тема 11. Філософія проблем війни і миру.	9	2	2	2			3
Модульний контроль	2						
Разом	20	4	4	4			6
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього	120	22	20	14	-	-	26

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Тема 1. Народження філософії, історія та сьогодення.

Від міфу до логосу: перші кроки людини до мудрості. Філософія як спосіб життя та його осмислення. Найдавніші філософські ідеї. Осьовий час - період народження великих релігійних традицій та філософських систем. Філософія і світогляд.

Як виникають, живуть та передаються філософські ідеї? Парадигмальний погляд на філософію: філософія як етика у давній китайській та індійській філософії; філософія як мудрість у Стародавній Греції; філософія як служниця богослов'я у європейському Середньовіччі; філософія як основа гуманістики епохи Відродження; філософія як ключ до наукових знань у Новий час; інваріантність та плюралізм філософських систем у новітній час.

Чому філософські питання минулого залишаються актуальними? Практичне значення філософії у житті людини.

Тема 2. Природа реальності. Реальне та віртуальне. Пізнаваність світу.

Проблема буття в історії філософії. Онтологія та її проблематика. Буття, реальність, дійсність – категорії онтології.

Космологія досократівського (натурфілософського) періоду: виникнення ідей Космосу і Хаосу, числа і космічної гармонії; особливості розуміння руху і простору; пошуки первоначала світу (ранній атомізм від Фалеса і Геракліта до Епікура); стихійний матеріалізм. У чому полягає ідея Логосу? Хто такі скептики і чому їхні ідеї актуальні сьогодні? Картина світу у Стародавній Індії і Китаї.

Філософія про різноманітність та єдність світу. Проблема єдності світу. Проблема субстанції. Монізм і плюралізм.

Поняття руху, стійкість та мінливість, переривчастість та непереривчатість як його характеристики. Рух і розвиток. Основні форми руху, їх співвідношення, якісна специфіка і взаємозв'язок. Проблема класифікації руху. Простір і час. Субстанціональна і реляційна концепції простору і часу.

Реальне і віртуальне: як мережі змінюють наше сприйняття світу. Що таке симулякри і симуляція та навіщо ми втікаємо у віртуальну реальність?

Емпіризм, сенсуалізм і раціоналізм як ключові підходи до пізнання. Знання як нова суспільна сила. Ідея просвітництва як шляху до прогресу людства. Становлення європейської науки як практичної сфери діяльності. Суть коперніканського перевороту в філософії І. Канта. І. Кант про процес пізнання та його межі. Сутність закону трьох стадій розвитку розуму О. Конта. Роль позитивізму в формуванні наукового світогляду. Діалектика як метод філософії та її роль у матеріалістичному підході до процесу пізнання.

Як здійснюється процес пізнання: від появи ідеї і формулювання гіпотези до створення концепції і теорії. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання. Поняття

методу і методології. Наукові методи емпіричного рівня пізнання (споглядання, вимірювання, експеримент), методи теоретичного рівня пізнання (формалізація, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, метод мисленнєвого експерименту).

Що стало поштовхом науково-технічної революції: соціальні, економічні та релігійні фактори. Процес становлення сучасної картини світу: сучасна наука про складну систему організацію матерії, основні рівні організації неживої та живої природи. Що таке філософія фізики, філософія математики, якими проблемами займається філософія науки? Догматизм і релятивізм: філософія про межі наукового пізнання.

Що таке епістемологія? Проблема істини у філософії та концепції істини. Абсолютна і відносна істина, істина і хиба. Істинність і правда. Поняття постправди.

Тема 3. Людське буття (життя) і небуття (вмирання і смерть). Чи можна жити вічно?

Головні підходи до вирішення проблеми появи життя: креаціонізм та еволюціонізм. Виникнення і розвиток життя на Землі. Антропосоціогенез: процес становлення людини як суспільної істоти.

Людина як об'єкт і суб'єкт буття. Поняття волі у філософії. Філософія про сенс життя. Парадигмальний погляд на сенс людського життя: ідея вічного повернення і переродження; ідея про світ ідей і світ речей; ідея поцейбічного і потойбічного світів; ідея життя як унікального феномену.

Філософія про небуття (вмирання). Тлумачення смерті у різних філософських системах: історико-філософський огляд. Антагонізм Еросу і Танатосу в психоаналізі. Смерть як страх забуття чи як добрий кінець хорошого життя: проблема смерті й безсмертя. Методи продовження життя: біотехнології, генна інженерія тощо. Вічність як філософська проблема: чим людина може обезсмертити себе?

Що таке свідомість та як її пояснювали в різні епохи в різних філософських системах: свідомість як Божий дар чи результат еволюції? Найважливіші чинники, що сприяли виникненню свідомості. Свідомість як вища форма відображення і регулювання людської діяльності. Мережева концепція свідомості. Свідомість і мова: знаково-символічні системи. Основні властивості свідомості та її структура. Свідомість та емоції. Свідоме, підсвідоме, несвідоме. Свідомість та інтуїція. Самосвідомість і її форми. Сутність рефлексії.

Тема 4. Цінності. Чи можна узгодити особисті цінності з цінностями інших?

Що таке аксіологія та аксіосфера? Основні положення теорії цінностей. Цінності етичні, естетичні. Цінності в їхньому історичному вимірі. Культура як сукупність цінностей. Індивідуальні, сімейні, групові, колективні, загальнолюдські цінності. Традиційні цінності та ціннісний релятивізм. Цінність як корисність: утилітаризм і прагматизм. Філософське осмислення поняття «совість». Цінності як оціночні судження. Як навчитися правильно оцінювати себе та інших? Особисті, сімейні, корпоративні, суспільні та загальнолюдські цінності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Тема 5. Добро і зло. Що таке особистий вибір і як його правильно зробити?

Поняття добра і зла у філософських та релігійних системах. Що таке гріх? Поняття ентропії у філософії. Чи може зло бути покараним і якою є винагорода за добро? Що таке кармічний закон в індійській філософії? Проблема співмірності покарання за злі вчинки: смертна кара – «за» і «проти». Філософське осмислення понять «совість» і «сором».

Свобода та відповідальність у ціннісному просторі людини. Філософія про моральний вибір людини. Проблема вибору в ситуації абсурду або виклику як одна із ключових філософських проблем екзистенціалізму. Чи приречена людина на помилковий вибір?

Тема 6. Як досягнути щастя? Чи може людина позбутися горя і бід?

Щастя як радість від життя. Три підходи до проблеми людського щастя: щастя як насолода і задоволення бажань (гедонізм), щастя як самопізнання і втеча від марнот життя (аскетизм і ескапізм), щастя як усвідомлена самореалізація особистості (людина – коваль власного щастя). Хто такі кініки і чому їхні ідеї актуальні сьогодні? Розуміння щастя в китайській етичній системі: щастя як недіяння чи як реалізація особистості в суспільстві й державі? Як пошуки щастя привели до появи ідеї індивідуальної свободи.

Чи можна досягти особистого щастя за рахунок інших: «категоричний імператив» І. Канта. Чи можливо подолати горе і біди розумом? Чому гнів шкодить нашому щастю? Хто такі стоїки і чому їхні ідеї актуальні сьогодні?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Тема 7. «Я» та «Інший». Що таке соціальні відносини, чи може людина жити поза соціумом?

Суспільство як об'єкт філософського пізнання в західній та східній парадигмах: індивідуалізм проти колективізму. Відкрите і закрите суспільство. Як формувалося громадянське суспільство. Соціальна структура суспільства (класи, страти тощо). Суть філософських учень про масове суспільство. Соціальні відносини і соціальні інститути. Культура як соціальний феномен. Структурні складові культури як системи.

Що таке громадянсько-національна ідентичність: коли люди усвідомили свою національну приналежність? Форми громадянсько-національної приналежності: націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм, мультикультуралізм. Суспільне буття: проблема «Я» та «Інший». Особливості формування та розвитку української національної ідеї.

Політика як вид людської діяльності та комплекс філософських ідей. Філософія про походження держави і форм правління. Держава як результат суспільної угоди. Держави західного та східного типу. Чому сучасне людство обрало демократію і чи

існують альтернативи їй? Ідеології: як філософи придумали об'єднувати і одночасно роз'єднувати людей. Головні ідеології (консерватизм, лібералізм, соціалізм (комунізм, соціал-демократизм), фашизм, рашизм) та їхня історична доля. Що таке філософські утопії та антиутопії? Сучасна ідеологічна карта світу.

Тема 8. Людина в історії. Історія йде по колу чи рухається вперед?

Філософія історії в системі філософської культури. Предмет і напрямки філософії історії. Що таке історичний час? Поняття Хроносу, Кайросу, Фатуму.

Принцип історизму в соціальному пізнанні. Проблеми типологізації та періодизації історії. Прогресистський, регресистський та циклічний напрями філософії історії. Чому циклічні концепції історії були першими? Циклічність у грецькій, індійській і китайській філософії. Ідея коловороту історії Дж. Віко. Відповідь на кризу класичної філософії: чому філософи у ХІХ-ХХ ст. повернулися до ідеї циклічності історії? «Хвильові» концепції як різновид циклічних концепцій історії.

Концепції «кінця історії». Есхатологічні погляди на історію. Як християнство поділило історичний час? Прогресистська стратегія лінійних концепцій історії від Августина Аврелія до сучасності.

Поняття цивілізації. Теорії науково-технічного прогресу в концепціях індустріального та постіндустріального суспільства (М.Хайдеггер, К.Ясперс, Л.Мемфорд, О.Тоффлер, Д.Белл). Людина і техніка. Цивілізаційний вимір технічного розвитку. Технічні цивілізації (Д.Белл, Г.Кан, З.Бжезинський, Р.Арон). Загальнолюдські основи сучасної цивілізації.

Естафетна теорія історії: як історичні епохи передають свої досягнення наступникам. Стильова теорія історії: зміна епох через зміну стилів у мистецтві, літературі, практичній матеріальній діяльності, способах правління. Історія як подія чи оповідь про неї історика? Проблематика макроісторії і мікроісторії.

Historia est magistra vitae. Чи може історія повторюватися і чи можна встановити закони історичного процесу? Проблема сенсу історії та її спрямованості. Поняття соціального передбачення та прогнозування майбутнього.

Тема 9. Віра і безвір'я. Особливості релігійного світогляду.

Чому людина вірить? Історія віри: від ранніх вірувань до великих релігійних систем. Особливості релігійного світогляду: теоцентризм; креаціонізм; примат віри над розумом, знанням і наукою; протиставлення тілесного і духовного; есхатологія; патріархальність як суспільний ідеал; опертя на авторитети; беззаперечність авторитету святого письма і релігійних інститутів; віра у чудеса, пророцтва, богообранність окремих людей; фанатизм; провіденціалізм; віра у божественне походження влади. Як філософія у європейському Середньовіччі перетворилася на служницю богослов'я? Що таке схоластичний спосіб філософствування? Апокастасис як вчення про загальне спасіння. Теорія «двох істин», деїзм і пантеїзм як вирішення конфлікту між вірою та розумом.

Як доктрина М. Лютера про «виправдання вірою» змінила християнство? Філософське осмислення ідей Реформації. Чому протестантська етика стала

поштовхом науково-технічного розвитку та переходу від феодалізму до капіталізму?

Що таке атеїзм? Нігілізм як крайня форма безвір'я. Чи може людина жити без віри? Поняття «філософської віри». Чому сучасна людина досі вірить у надприродні сили?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

Тема 10. Феномен любові й природа краси.

Чи може любов подолати ненависть?

Ідея любові як першооснови буття. Любов і ворожнеча як всесвітній закон у філософії Емпедокла. Поняття еросу в грецькій філософії. Любов і сексуальність в індійській філософії. Філософські виміри любові у Сократа: «любов по тілу» і «любов по душі». Класифікація любові у Платона. Трансформація розуміння любові у європейській середньовічній філософії: любов до людини і любов до Бога. Любов як морально-етичний ідеал у гуманістичній філософії Відродження.

Раціоналізація любові у філософії Нового часу: любов як фундамент моральності та основа законів. Чи можна подолати ненависть і ворожнечу шляхом розумних законів?

Природа краси. Категорії «прекрасне» і «потворне» у філософських студіях. Основні види мистецтва: сучасна інтерпретація традиційних тем і сюжетів (живопис, музика, опера, балет та ін.). Чи завжди об'єктивна інтерпретація прекрасного?

Тема 11. Філософія проблем війни і миру.

Теорії походження насилля. Теорії ненасилля як етичної альтернативи насиллю. Природа війни і ворожнечі. Ідеологія як підґрунтя для виправдання війни. Війни загарбницькі, локальні, громадянські, колоніальні, гібридні, тотальні. Схильність авторитарних і тоталітарних режимів до насильства та війни. Міжнародна система запобігання військовим конфліктам та її критика.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	4	4	2	2	3	3	2	2
Відвідування семінарських занять	1	3	3	2	2	3	3	2	2
Відвідування практичних занять	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	3	30	2	20	3	30	2	20
Робота на практичному занятті	10	1	10	2	20	2	20	2	20
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	2	10	3	15	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	93	-	81	-	98	-	81
Максимальна кількість балів: 353									
Розрахунок коефіцієнта: $60/353=0.17$									
Семестровий контроль: 40 б.									

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики. Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного в змісті лекції, засвоєння її основних моментів. Для систематизації отриманих знань з дисципліни до кожної наступної теми слід ретельно готуватись: систематично опрацьовувати матеріал попередньої лекції, рекомендовану літературу, повторювати пройдений матеріал.

З кожної теми передбачається написання есея за питаннями, наведеними у планах семінарських занять.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
1	В контексті першої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
2	В контексті другої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати	2	5

	першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.		
3	В контексті третьої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
4	В контексті четвертої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
5	В контексті п'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	3	5
6	В контексті шостої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	3	5
7	В контексті сьомої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
8	В контексті восьмої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
9	В контексті дев'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	2	5
10	В контексті десятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	3	5
11	В контексті одинадцятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою та написати есей за одним з питань, визначених в планах семінарських занять.	3	5
Разом		26	55

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, за виконання індивідуальних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 10), де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю:* тестові програми.

- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Філософія як спосіб життя та його осмислення.
2. Найдавніші філософські ідеї.
3. Осьовий час - період народження великих релігійних традицій та філософських систем.
4. Філософія і світогляд.
5. Як виникають, живуть та передаються філософські ідеї?
6. Парадигмальний погляд на філософію: філософія як етика у давній китайській та індійській філософії.
7. Філософія як мудрість у Стародавній Греції.
8. Філософія як служниця богослов'я у європейському Середньовіччі.
9. Філософія як основа гуманістики епохи Відродження.
10. Філософія як ключ до наукових знань у Новий час.
11. Інваріантність та плюралізм філософських систем у новітній час.
12. Чому філософські питання минулого залишаються актуальними?
13. Практичне значення філософії у житті людини.
14. Проблема буття в історії філософії. Онтологія та її проблематика.
15. Буття, реальність, дійсність – категорії онтології.
16. Космологія досократівського (натурфілософського) періоду: виникнення ідей Космосу і Хаосу, числа і космічної гармонії.
17. Особливості розуміння руху і простору.
18. Пошуки первоначала світу (ранній атомізм від Фалеса і Геракліта до Епікура).
19. Стихійний матеріалізм.
20. У чому полягає ідея Логосу?
21. Хто такі скептики і чому їхні ідеї актуальні сьогодні?
22. Картина світу у Стародавній Індії і Китаї.
23. Філософія про різноманітність та єдність світу.
24. Проблема єдності світу.

25. Проблема субстанції. Монізм і плюралізм.
26. Поняття руху, стійкість та мінливість, переривчатість та непереривчатість як його характеристики.
27. Рух і розвиток.
28. Основні форми руху, їх співвідношення, якісна специфіка і взаємозв'язок.
29. Проблема класифікації руху.
30. Простір і час. Субстанціональна і реляційна концепції простору і часу.
31. Реальне і віртуальне: як мережі змінюють наше сприйняття світу.
32. Що таке симулякри і симуляція та навіщо ми втікаємо у віртуальну реальність?
33. Емпіризм, сенсуалізм і раціоналізм як ключові підходи до пізнання.
34. Знання як нова суспільна сила.
35. Ідея просвітництва як шляху до прогресу людства.
36. Становлення європейської науки як практичної сфери діяльності.
37. Суть коперніканського перевороту в філософії І. Канта.
38. І. Кант про процес пізнання та його межі.
39. Сутність закону трьох стадій розвитку розуму О. Конта.
40. Роль позитивізму в формуванні наукового світогляду.
41. Діалектика як метод філософії та її роль у матеріалістичному підході до процесу пізнання.
42. Як здійснюється процес пізнання: від появи ідеї і формулювання гіпотези до створення концепції і теорії.
43. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання.
44. Поняття методу і методології.
45. Наукові методи емпіричного рівня пізнання (споглядання, вимірювання, експеримент), методи теоретичного рівня пізнання (формалізація, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, метод мисленнєвого експерименту).
46. Що стало поштовхом науково-технічної революції: соціальні, економічні та релігійні фактори.
47. Процес становлення сучасної картини світу: сучасна наука про складну систему організацію матерії, основні рівні організації неживої та живої природи.
48. Що таке філософія фізики, філософія математики, якими проблемами займається філософія науки?
49. Догматизм і релятивізм: філософія про межі наукового пізнання.
50. Що таке епістемологія?
51. Проблема істини у філософії та концепції істини. Абсолютна і відносна істина, істина і хиба.
52. Істинність і правда. Поняття постправди.
53. Головні підходи до вирішення проблеми появи життя: креаціонізм та еволюціонізм. Виникнення і розвиток життя на Землі.
54. Антропосоціогенез: процес становлення людини як суспільної істоти.
55. Людина як об'єкт і суб'єкт буття.
56. Поняття волі у філософії.
57. Філософія про сенс життя.

58. Парадигмальний погляд на сенс людського життя: ідея вічного повернення і переродження; ідея про світ ідей і світ речей; ідея поцейбічного і потойбічного світів; ідея життя як унікального феномену.
59. Філософія про небуття (вмирання).
60. Тлумачення смерті у різних філософських системах: історико-філософський огляд.
61. Антагонізм Еросу і Танатосу в психоаналізі.
62. Смерть як страх забуття чи як добрий кінець хорошого життя: проблема смерті й безсмертя.
63. Методи продовження життя: біотехнології, генна інженерія тощо.
64. Вічність як філософська проблема: чим людина може обезсмертити себе?
65. Що таке свідомість та як її пояснювали в різні епохи в різних філософських системах: свідомість як Божий дар чи результат еволюції?
66. Найважливіші чинники, що сприяли виникненню свідомості.
67. Свідомість як вища форма відображення і регулювання людської діяльності.
68. Мережева концепція свідомості.
69. Свідомість і мова: знаково-символічні системи.
70. Основні властивості свідомості та її структура.
71. Свідомість та емоції.
72. Свідоме, підсвідоме, несвідоме.
73. Свідомість та інтуїція.
74. Самосвідомість і її форми. Сутність рефлексії.
75. Що таке аксіологія та аксіосфера?
76. Основні положення теорії цінностей.
77. Цінності етичні, естетичні.
78. Цінності в їхньому історичному вимірі.
79. Культура як сукупність цінностей.
80. Індивідуальні, сімейні, групові, колективні, загальнолюдські цінності.
81. Традиційні цінності та ціннісний релятивізм.
82. Цінність як корисність: утилітаризм і прагматизм.
83. Філософське осмислення поняття «совість».
84. Цінності як оціночні судження.
85. Як навчитися правильно оцінювати себе та інших?
86. Особисті, сімейні, корпоративні, суспільні та загальнолюдські цінності.
87. Поняття добра і зла у філософських та релігійних системах.
88. Що таке гріх?
89. Поняття ентропії у філософії.
90. Чи може зло бути покараним і якою є винагорода за добро?
91. Що таке кармічний закон в індійській філософії?
92. Проблема співмірності покарання за злі вчинки: смертна кара – «за» і «проти».
93. Філософське осмислення понять «совість» і «сором».
94. Свобода та відповідальність у ціннісному просторі людини.
95. Філософія про моральний вибір людини.

96. Проблема вибору в ситуації абсурду або виклику як одна із ключових філософських проблем екзистенціалізму.
97. Чи приречена людина на помилковий вибір?
98. Щастя як радість від життя.
99. Три підходи до проблеми людського щастя: щастя як насолода і задоволення бажань (гедонізм), щастя як самопізнання і втеча від марнот життя (аскетизм і ескапізм), щастя як усвідомлена самореалізація особистості (людина – коваль власного щастя).
100. Хто такі кініки і чому їхні ідеї актуальні сьогодні?
101. Розуміння щастя в китайській етичній системі: щастя як недіяння чи як реалізація особистості в суспільстві й державі?
102. Як пошуки щастя привели до появи ідеї індивідуальної свободи.
103. Чи можна досягти особистого щастя за рахунок інших: «категоричний імператив» І. Канта.
104. Чи можливо подолати горе і біди розумом?
105. Чому гнів шкодить нашому щастю?
106. Хто такі стоїки і чому їхні ідеї актуальні сьогодні?
107. Суспільство як об'єкт філософського пізнання в західній та східній парадигмах: індивідуалізм проти колективізму.
108. Відкрите і закрите суспільство.
109. Як формувалося громадянське суспільство.
110. Соціальна структура суспільства (класи, страти тощо).
111. Суть філософських учень про масове суспільство.
112. Соціальні відносини і соціальні інститути.
113. Культура як соціальний феномен.
114. Структурні складові культури як системи.
115. Що таке громадянсько-національна ідентичність: коли люди усвідомили свою національну приналежність?
116. Форми громадянсько-національної приналежності: націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм, мультикультуралізм.
117. Суспільне буття: проблема «Я» та «Інший».
118. Особливості формування та розвитку української національної ідеї.
119. Політика як вид людської діяльності та комплекс філософських ідей.
120. Філософія про походження держави і форм правління.
121. Держава як результат суспільної угоди.
122. Держави західного та східного типу.
123. Чому сучасне людство обрало демократію і чи існують альтернативи їй?
124. Ідеології: як філософи придумали об'єднувати і одночасно роз'єднувати людей.
125. Головні ідеології (консерватизм, лібералізм, соціалізм (комунізм, соціал-демократизм), фашизм, рашизм) та їхня історична доля.
126. Що таке філософські утопії та антиутопії?
127. Сучасна ідеологічна карта світу.

128. Філософія історії в системі філософської культури. Предмет і напрямки філософії історії.
129. Що таке історичний час? Поняття Хроносу, Кайросу, Фатуму.
130. Принцип історизму в соціальному пізнанні.
131. Проблеми типологізації та періодизації історії.
132. Прогресистський, регресистський та циклічний напрями філософії історії.
133. Чому циклічні концепції історії були першими? Циклічність у грецькій, індійській і китайській філософії. Ідея коловороту історії Дж. Віко.
134. Відповідь на кризу класичної філософії: чому філософи у ХІХ-ХХ ст. повернулися до ідеї циклічності історії?
135. «Хвильові» концепції як різновид циклічних концепцій історії.
136. Концепції «кінця історії». Есхатологічні погляди на історію.
137. Як християнство поділило історичний час?
138. Прогресистська стратегія лінійних концепцій історії від Августина Аврелія до сучасності.
139. Поняття цивілізації.
140. Теорії науково-технічного прогресу в концепціях індустріального та постіндустріального суспільства (М.Хайдеггер, К.Ясперс, Л.Мемфорд, О.Тоффлер, Д.Белл).
141. Людина і техніка. Цивілізаційний вимір технічного розвитку.
142. Технічні цивілізації (Д.Белл, Г.Кан, З.Бжезинський, Р.Арон).
143. Загальнолюдські основи сучасної цивілізації.
144. Естафетна теорія історії: як історичні епохи передають свої досягнення наступникам.
145. Стилєва теорія історії: зміна епох через зміну стилів у мистецтві, літературі, практичній матеріальній діяльності, способах правління.
146. Історія як подія чи оповідь про неї історика?
147. Проблематика макроісторії і мікроісторії.
148. Чи може історія повторюватися і чи можна встановити закони історичного процесу?
149. Проблема сенсу історії та її спрямованості.
150. Поняття соціального передбачення та прогнозування майбутнього.
151. Чому людина вірить? Історія віри: від ранніх вірувань до великих релігійних систем.
152. Особливості релігійного світогляду.
153. Як філософія у європейському Середньовіччі перетворилася на служницю богослов'я?
154. Що таке схоластичний спосіб філософствування?
155. Апокастасис як вчення про загальне спасіння.
156. Теорія «двох істин», деїзм і пантеїзм як вирішення конфлікту між вірою та розумом.
157. Як доктрина М. Лютера про «виправдання вірою» змінила християнство?
158. Філософське осмислення ідей Реформації.

159. Чому протестантська етика стала поштовхом науково-технічного розвитку та переходу від феодалізму до капіталізму?
160. Що таке атеїзм?
161. Нігілізм як крайня форма безвір'я. Чи може людина жити без віри?
162. Поняття «філософської віри».
163. Чому сучасна людина досі вірить у надприродні сили?
164. Ідея любові як першооснови буття.
165. Любов і ворожнеча як всесвітній закон у філософії Емпедокла.
166. Поняття еросу в грецькій філософії.
167. Любов і сексуальність в індійській філософії.
168. Філософські виміри любові у Сократа: «любов по тілу» і «любов по душі».
169. Класифікація любові у Платона.
170. Трансформація розуміння любові у європейській середньовічній філософії: любов до людини і любов до Бога.
171. Любов як морально-етичний ідеал у гуманістичній філософії Відродження.
172. Раціоналізація любові у філософії Нового часу: любов як фундамент моральності та основа законів.
173. Чи можна подолати ненависть і ворожнечу шляхом розумних законів?
174. Природа краси. Категорії «прекрасне» і «потворне» у філософських студіях.
175. Основні види мистецтва: сучасна інтерпретація традиційних тем і сюжетів (живопис, музика, опера, балет та ін.).
176. Чи завжди об'єктивна інтерпретація прекрасного?
177. Теорії походження насилля.
178. Теорії ненасилля як етичної альтернативи насиллю.
179. Природа війни і ворожнечі.
180. Ідеологія як підґрунтя для виправдання війни.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)

FX	35-59 балів	незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Загальний обсяг роботи студента – 120 год. 3 них контактні – 42 год. (лекції – 22 год., семінари – 20 год.). Модульний контроль – 8.

Модуль	Змістовний модуль I				Змістовний модуль II		Змістовний модуль III			Змістовний модуль IV	
Кількість балів за модуль	82				59		76			59	
Лекції	Тема 1. Народження філософії, історія та сьогодення (1 б.).	Тема 2. Природа реальності. Реальне та віртуальне. Пізнаванність світу (1 б.).	Тема 3. Людське буття (життя) і небуття (вмирання і смерть). Чи можна жити вічно? (1 б.).	Тема 4. Цінності. Чи можна узгодити особисті цінності з цінностями інших? (1 б.).	Тема 5. Добро і зло. Що таке особистий вибір і як його правильно зробити? (1 б.).	Тема 6. Як досягнути щастя? Чи може людина позбутися горя і бід? (1 б.).	Тема 7. «Я» та «Інший». Що таке соціальні відносини, чи може людина жити поза соціумом? (1 б.).	Тема 8. Людина в історії. Історія йде по колу чи рухається вперед? (1 б.).	Тема 9. Віра і безвір'я. Особливості релігійного світогляду (1 б.).	Тема 10. Феномен любові й природа краси. Чи може любов подолати ненависть? (1 б.).	Тема 11. Філософія проблем війни і миру (1 б.).
Семінарські заняття	Сем 1. Народження філософії, історія та сьогодення (1+10 б.).	Сем 2. Природа реальності. Реальне та віртуальне. Пізнаванність світу. (1+10 б.).	Сем 3. Людське буття (життя) і небуття (вмирання і смерть). Чи можна жити вічно? (1+10 б.).		Сем 4. Добро і зло. Що таке особистий вибір і як його правильно зробити? (1+10 б.).	Сем 5. Як досягнути щастя? Чи може людина позбутися горя і бід? (1+10 б.).	Сем 6. Що таке соціальні відносини, чи може людина жити поза соціумом? (1+10 б.).	Сем 7. Історія йде по колу чи рухається вперед? (1+10 б.).	Сем 8. Віра і безвір'я. Особливості релігійного світогляду (1+10 б.).	Сем 9. Чи може любов подолати ненависть? (1+10 б.).	Сем 10. Філософія проблем війни і миру (1+10 б.).
Практичні заняття				Практ. 1. Цінності. Чи можна узгодити особисті цінності з цінностями інших? (1+10 б.).	Практ. 2. Добро і зло. Що таке особистий вибір і як його правильно зробити? (1+10 б.).	Практ. 3. Як досягнути щастя? Чи може людина позбутися горя і бід? (1+10 б.).		Практ.41. Людина в історії. Історія йде по колу чи рухається вперед? (1+10 б.).	Практ. 5. Особливості релігійного світогляду (1+10 б.).	Практ.61. Феномен любові й природа краси. Чи може любов подолати ненависть? (1+10 б.).	Практ. 7. Філософія проблем війни і мир (1+10 б.).у
Бали за самостійну роботу	СР 1. 5 б.	СР 2. 5 б.	СР 3. 5 б.	СР 4. 5 б.	СР 5. 5 б.	СР 6. 5 б.	СР 7. 5 б.	СР 8. 5 б.	СР 9. 5 б.	СР 10. 5 б.	СР 11. 5 б.
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (25 балів)				Модульна контрольна робота (25 балів)		Модульна контрольна робота (25 балів)			Модульна контрольна робота (25 балів)	
Підсум. контроль	Екзамен (40 балів)										

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова)

1. Рижак Л. Філософія як рефлексія духу. Навч. посібник. – Львів, 2009.
2. Карась А. Філософія: предмет та історія: Текст лекцій. – Львів, 1994.
3. Предмет і проблематика філософії: Навчальний посібник (за заг. ред. М. Скринника і З. Скринник). – Львів, 2001.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – 5-те вид., стереотипне. – Львів, 2007.
5. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. – К., 1996.
6. Кримський С. Запити філософських смислів. – К., 2002.
7. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен-Львів, 1995.
8. Скотний В. Філософія: історичний і систематичний курс. – К., 2005.
9. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання. – Львів, 2000.
10. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. – Львів, 2006.
11. Філософія: предмет, історія, проблеми. Текст лекцій (під ред. Карася А.Ф., Скринника М.А., Пашука А.І.). – Львів, 1994. – ч. 1.

Додаткова

12. Гусєв В. І. Вступ до метафізики. – К., 2004.
13. Захара І. Від кордоцентризму до раціоцентризму // Записки НТШ: Праці історично-філософської секції. – т. ССLVI. – Львів, 2008. – С. 459-468.
14. Кемп П. Переосмислення філософії як сили слова // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. – Львів, 2008. – № 11. – С. 7–14.
15. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. – К., 2005.
16. Мірчук І. Вступ до філософії. – Мюнхен, 2006.
17. Табачковський В. Життєвий світ людини і пізнання: персоналістична інтерпретація // Філософська думка. – 2006. – №2. – с. 14-34.
18. Філософія Артура Шопенгауера та сучасність: колект. моногр. (за ред. А. Карася). - Львів, 2012.
19. Філософія: світ людини. Курс лекцій / під ред. Табачковського В. Г., Булатова М. О., Хамітова Н. В.). – К., 2003. – с. 15-36.
20. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. – Львів, 2005.
21. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методології філософії науки. – К., 2000.
22. Шенгерій Л. Хиби vs істина: раціональний аналіз парадоксів // Філософські обрії. – № 26. – 2011. – С. 196-204.
23. Янарас Х. Нерозривна філософія: нариси вступу до філософії. – К., 2000.

Англомовна література

1. Gordana Dodig-Crnkovic, Marcin J. Schroeder. Contemporary Natural Philosophy and Philosophies. Philosophies 2018, 3(42), pp.2-4; <https://doi.org/10.3390/philosophies3040042>

2. Mollgaard E. The Uneasy Relation between Chinese and Western Philosophy. *Journal of comparative philosophy* 2021, 20 (3), pp.377-387.
3. He S, Pan Y, Zhang N, Qian Z. The Educational Significance of Ancient Philosophy and the Reconstruction of Its Contemporary Value. *Jahrbuch der berliner museen* 2018, 60 (1), pp.48-54.
4. Lim D. Experimental philosophy and philosophy of religion. *European journal for philosophy of religion* 2017, 9 (3), pp.139-158.
5. Agassi J, Jarvie IC. The Problem of Analytic Philosophy. *Philosophy of the social sciences* 2019, 49 (5), pp.413-433.
6. Gatley J. The Educational Value of Analytic Philosophy Journal: Journal of the American Philosophical Association 2021. Volume 7. Issue 1, pp. 59-77.
7. Stoljar D. Philosophy as Synchronic History. Journal of the American Philosophical Association 2021, Volume 7, Issue 2. pp.155-172.
8. Sorell T. Experimental philosophy and the history of philosophy *British journal for the history of philosophy* 2018, 26 (5), pp.829-849.
9. Bramall S. Understanding philosophy in communities: The spaces, people, politics and philosophy of Community philosophy. *Philosophy and commu: theories, practices and possibilities*, 2020, pp.3-14.